ФОНТАРЬ

... ДРУЗЯМ ТА ЗНАЙОМИМ

№60 2018

ПРО ЩО СЕЙ НОМЕР

Цей номер «ФонтарЪ» підсумовує понад три десятиліття розвитку української важкої та темної сцени. Від перших підвальних репетицій до міжнародних контрактів, від саморобних касет до офіційних лейблів — ми відстежуємо, як з локальних ініціатив виросла повноцінна культурна екосистема. Матеріали цього випуску охоплюють три великі напрями:

Український black metal — від ранніх Suppuration і Nokturnal Mortum до Drudkh, Kroda, White Ward і 1914. Це історія становлення харківської школи, касетної культури, фестивалів і впливу української поезії на темну музику.

Death metal-сцена — від київського Infected і луганського Mental Demise до сучасних Fleshgore, Hell:on та Endocranial. Показано, як жанр пройшов шлях від андерграунду до міжнародних турів і участі українських гуртів на великих європейських фестивалях.

Українська готика — від КОМУ ВНИЗ і Вія до Flёur, The Nightchild та Полинового Поля. Простежено розвиток культури від спільнот UGP та фестивалю «Діти Ночі: Чорна Рада» до нової хвилі darkwave й post-punk revival.

Коли наприкінці 80-х і початку 90-х у Норвегії формувалася друга хвиля блек-металу — з Mayhem, Darkthrone, Burzum, Emperor, — світ ще не знав, що у Східній Європі паралельно визріває власна версія цієї сцени. Польща вже мала Kat, Graveland та Behemoth, Росія починала випускати перші демо в стилі raw black. А в Україні, ще зовсім невідомій на карті екстремальної музики, з'явилося покоління гуртів, яке усього за кілька років виведе Харків і Житомир у міжнародні каталоги.

Тут не було студій класу Abyss чи підтримки від великих дистриб'юторів, зате була впертість і потреба робити власний «чорний шум». Важливо підкреслити: уже в 90-ті українські гурти не просто копіювали норвезькі схеми, а шукали свій підхід — через поєднання сирого блеку з народними мелодіями, через холодну атмосферу степів, через тексти, що апелювали не до «сатанинської міфології», а до язичництва й історії. Саме це і стало фундаментом для унікальної української школи.

Харків став точкою запуску. У 1991 році тут діяв гурт Suppuration, який починав як дет-метал, але швидко почав нахилятися до більш похмурого й холодного звучання. У цьому можна провести паралель із шляхом шведів Entombed чи фінів

Beherit, які теж починали на межі стилів. Із Suppuration виросла формація, яка й зробила Україну помітною на світовій карті блеку, — Nokturnal Mortum.

Їхня демо-касета Lunar Poetry (1996) сьогодні виглядає так само важливо, як для Норвегії виглядав A Blaze in the Northern Sky від Darkthrone. Звук — сирий, але ідейно вже оформлений: холодна атмосфера, меланхолійні клавіші, довгі епічні структури. Це був сигнал, що у Харкові народжується щось більше, ніж «підпільний гурт».

Справжнім проривом став альбом Goat Horns (1997). Тоді в Європі вже вийшли In the Nightside Eclipse Emperor та Storm of the Light's Bane Dissection, які визначали симфонічний і мелодійний вектори блеку. Українська відповідь була не менш потужною: Nokturnal Mortum використали клавішні так, що вони не прикрашали, а формували цілісний звуковий ландшафт, накладаючи народні мотиви на чорний фундамент. Цим альбомом Україна заявила про себе як про окремий полюс стилю.

Паралельно у Житомирі в 1995 році постає Lucifugum. Якщо Nokturnal Mortum тяжіли до епічності й симфонічних структур, то Lucifugum ішли в інший бік — у похмуру, камерну атмосферність. Їхні перші демо 1996–1997 років звучали ближче до німецьких і польських гуртів (Nagelfar, Graveland), але з власним холодним відтінком. Lucifugum швидко стали частиною міжнародного касетного обміну, і їхні роботи обговорювалися в тих самих зінах, що й релізи скандинавів.

Цікаво, що саме Житомир дав світу «внутрішню» версію українського блеку: без великого пафосу, але з глибоким відчуттям темряви. Там, де Харків грав роль «локомотива», Lucifugum створювали інший, більш інтимний пласт сцени.

Друга половина 90-х перетворила Харків на справжню лабораторію чорного металу. У 1995–1996 роках тут з'явилися Astrofaes та Hate Forest.

• Astrofaes пішли шляхом атмосферності. Їхні довгі композиції нагадували фініську школу (Thy Serpent, early Amorphis), але з акцентом

на східнослов'янський мелос. Атмосфера природи, космосу, стародавніх міфів — усе це звучало в їхніх роботах.

• Hate Forest, навпаки, створили екстремально мінімалістичний «raw black metal». Гурт Романа Саєнка вирізнявся тим, що практично відмовлявся від будь-яких прикрас. Вокал — низьке гарчання, гітари — монотонна стіна, ритм-секція — безкомпромісна. Якщо порівняти: там, де Darkthrone демонстрували холодну відстороненість, Hate Forest видавали ще більш радикальний варіант, від якого віяло порожнечею степів.

Разом ці три проєкти — Nokturnal Mortum, Astrofaes і Hate Forest — оформили харківську школу блек-металу, яка вже наприкінці 90-х мала впізнавані риси й власну географію.

У 90-ті касета була головною валютою сцени. Якщо норвежці вже починали видавати CD на Candlelight чи Century Media, то українські гурти жили в реальності поштових обмінів. Демо дублювалися на магнітофонах, обкладинки малювалися від руки чи друкувалися на ксероксі. Але саме це створювало ауру автентики: кожна касета була артефактом.

Кульмінацією стало створення у 1998 році харківського лейблу Oriana Music. Він став тим самим, чим для Норвегії був Deathlike Silence Productions Euronymous'a: символом сцени. Через Oriana виходили релізи Nokturnal Mortum, Lucifugum,

Astrofaes. Лейбл одразу почав співпрацювати з європейськими дистриб'юторами, і завдяки цьому українські записи потрапляли у каталоги поряд із польськими, німецькими чи фінськими.
Наприкінці десятиліття в Україні почали проводити локальні фестивалі, де блекери нарешті зустрічалися наживо.
Найвідомішим став Kolovrat Fest у Харкові. Попри суперечливу репутацію через використання радикальної символіки, саме цей фестиваль дав відчуття, що сцена існує як спільнота.
Міжнародний прорив відбувався паралельно. Альбом Goat Horns вийшов через американський The End Records, записи Hate Forest поширювалися німецькими та польськими лейблами, а ім'я Lucifugum все частіше з'являлося у зінах Європи. Для світу стало очевидно: Україна має власну школу, яка не загубиться серед десятків «копій» норвежців.

Наприкінці 90-х українська блек-сцена вже стояла на власних ногах. Nokturnal Mortum порівнювали з Emperor і Dimmu Borgir, але завжди підкреслювали, що «харків'яни звучать по-своєму». Hate Forest називали «найбільш радикальним raw black metal зі Східної Європи». Lucifugum бачили спадкоємцями похмурої німецької школи. І все це з'явилося всього за кілька років, без студій, без грошей, без індустрії.

90-ті заклали фундамент, на якому у 2000-х виросте ціла екосистема: нові гурти, міжнародні контракти, фестивалі і — головне — відчуття, що український блек-метал став самостійним явищем у світовій карті жанру.

На межі століть українська блек-сцена опинилася у моменті зростання. 90-ті дали фундамент — Nokturnal Mortum, Lucifugum, Astrofaes, Hate Forest. Але тепер гурти почали працювати з іншим горизонтом: не просто записати демо й розіслати друзям, а вийти у міжнародний простір на рівних. Саме у 2000-х Україна вперше відчула себе частиною глобальної блек-спільноти.

Це був час, коли в Європі

Drudkh

вже домінували Dimmu Borgir та Cradle of Filth — блек, що пішов у мейнстрим і сцени великих фестивалів. Паралельно існувала андерґраундна течія — від Immortal до польських Behemoth чи Graveland. Україна в цій картині не виглядала бідною родичкою. Навпаки, тут народжувалися гурти, які могли конкурувати концептуально і музично, а подекуди й ставали важливішими для жанру, ніж західні колеги.

На початку 2000-х ключовим проектом залишався Hate Forest. Вони видали низку релізів (Scythia, Purity), які підтвердили статус найрадикальнішого гурту Східної Європи. Вокал Романа Саєнка — нелюдський growl, монотонні рифи, атмосфера холодної безнадії — усе це зробило Hate Forest культовими у світовому андерграунді. Якщо норвежці Darkthrone у 90-х задавали стандарти сирості, то Hate Forest підняли цю планку ще вище. Для багатьох іноземних слухачів саме вони стали прикладом «як звучить Східна Європа».

У цей же час Саєнко разом із Thurios запускає новий проект — Drudkh. І це стало переломним моментом.

2002 року з'являється Drudkh, і вже перші альбоми (Forgotten Legends, Autumn Aurora) виводять українську сцену у міжнародний контекст. Там, де Hate Forest робили ставку на радикалізм, Drudkh обрали атмосферність. Їхні довгі треки — це не просто блек-метал, а звукові пейзажі, в яких можна було почути відлуння Карпат, подих степів, сум стародавніх пісень.

Особливо важливо, що Drudkh почали використовувати українську поезію у текстах — від Тараса Шевченка до символістів XX століття. У світовій сцені це виглядало унікально: там, де більшість гуртів співали про «пекло» чи «зло», українці робили музику про природу, історію й літературу. Це стало їхньою візитівкою.

Завдяки співпраці з лейблами, як-от французький Season of Mist, Drudkh швидко вийшли на глобальний рівень. Їхні

платівки обговорювали у західних журналах нарівні з релізами Enslaved чи Wolves in the Throne Room. Для багатьох саме Drudkh стали символом «нової хвилі атмосферного блеку» у 2000-х. Паралельно формується нова генерація гуртів.

• Khors (Київ, засновані 2004 року) робили ставку на поєднання блеку з фольклорними та мелодійними мотивами. Їхній альбом Mysticism (2008) був добре прийнятий і в Україні, і за кордоном.

• Kroda (Дніпро, 2003) стали символом pagan/folk-блеку. Вони не просто грали чорний метал, а вплітали в нього мотиви українського язичництва, карпатські образи, народні інструменти. У Європі їх часто порівнювали з польськими Graveland чи німецькими Falkenbach, але Kroda мали свій акцент — український.

• Поруч із ними діяли менш відомі, але важливі колективи: Nokturnal Mortum продовжували видавати релізи (Weltanschauung, 2005), Astrofaes випускали атмосферні роботи, Lucifugum залишалися активними, а Semargl намагалися вийти за рамки жанру, експериментуючи зі змішуванням стилів.

Таким чином, у середині 2000-х сцена вже не обмежувалася кількома іменами. Вона стала різноманітною і багатошаровою.

Важливою рисою 2000-х стала інституалізація. Якщо у 90-х усе трималося на касетних обмінах, то тепер українські гурти виходили на серйозні лейбли. Season of Mist, Supernal Music, No Colours — ці назви стали реальністю для українських музикантів.

Фестивальна активність теж зросла. Найвідомішим майданчиком був кримський Metal Heads Mission, де виступали як українські, так і закордонні гурти. Крім того, на заході України відбувалися open-air-и з участю паган- і блек-колективів, які збирали аудиторію з різних країн.

Ці контакти мали величезне значення: український блек-метал більше не виглядав

ізольованим. Він був частиною ширшої європейської мережі.

Стало зрозуміло, що українська сцена має власне обличчя. У той час як скандинавський блек поступово ставав більш театральним або симфонічним, українські гурти зберігали похмурість і серйозність. Вони майже не йшли в шоу-бізнес, не намагалися підлаштуватися під смаки масової аудиторії.

Основні відмінності:

- Природа й історія як головні теми.
- Українська поезія та фольклор у ліриці.
- Атмосфера степу й Карпат, а не скандинавських фйордів.
- Сирий і мінімалістичний звук у частини гуртів (Hate Forest), поряд із епічними симфонічними підходами (Nokturnal Mortum).

Це формувало відчуття, що український блек — це не «імітація», а паралельний шлях розвитку.

Наприкінці 2000-х Україна вже мала повноцінну сцену, яка знялася і вдома, і за кордоном. Drudkh стабільно виходили на Season of Mist, Kroda гастролювали Європою, Khors та Astrofaes збирали прихильників, а Nokturnal Mortum залишалися головним брендом.

Якщо у 90-х ми лише робили перші кроки, то у 2000-х український блек-метал став частиною міжнародного контексту. Він втратив статус «екзотики зі Сходу» і перетворився на самостійний центр тяжіння, до якого тепер придивлялися у Німеччині, Франції чи США.

2000-ті — це десятиліття визнання. І саме воно підготувало ґрунт для 2010-х, коли з'являться нові імена, що зламають межі жанру і знову змінять уявлення про те, що таке український чорний метал. Почався новий етап для української сцени з відчуття: фундамент уже закладений. Є культові імена (Nokturnal Mortum, Drudkh, Hate Forest), є помітні колективи другого ешелону (Kroda, Khors, Lucifugum). Але на горизонті з'являлося

нове покоління гуртів, яке не хотіло лише наслідувати попередників. Вони прийшли у світ, де інтернет уже змінив способи поширення музики, де Bandcamp і YouTube почали витісняти касети й навіть CD. І ця зміна технологій сильно вплинула на те, яким став український блек-метал у 2010-х.

Перший важливий сигнал десятиліття — це повернення деяких старих гуртів у новій якості. Nokturnal Mortum після періоду скандалів і зміни складу продовжували працювати й шукати новий звук. Drudkh випускали нові альбоми, які хоча й не мали ефекту вибуху початку 2000-х, але утримували увагу міжнародної сцени. Lucifugum лишалися стабільними, видаючи релізи мало не щороку, — у стилі, що вже став їхньою «печаткою».

Ця спадкоємність важлива: український блек не переривався, не зникав із радарів. Сцена жила без «порожніх років», а це створювало відчуття цілісності, яке відрізняло Україну від багатьох інших країн, де хвилі приходили й відходили.

У 2010-х виросло нове покоління колективів, які почали розширювати межі жанру.

• Kroda у цей період досягли піку популярності. Їхні концерти в Європі, концептуальні альбоми з фольклорними мотивами — усе це зробило їх одним із найвідоміших українських гуртів за кордоном. Kroda перетворили pagan black на цілу систему, де музика, тексти й візуальні образи працювали як єдине ціле.

• Ulvegr (Харків, засновані 2009) стали символом нового «чистого» блеку. Їхня музика була жорсткішою й прямолінійнішою, без зайвих прикрас, із холодною атмосферою. Це був спадкоємець Hate Forest, але вже в іншому історичному контексті.

• Ygg (Харків) випустили дебют, який відразу зацікавив європейську аудиторію. Їхня сила — у здатності створювати справжні атмосферні полотна, близькі до Wolves in the Throne Room, але з українським акцентом.

• ТемноЗоря (Львівщина)

стала прикладом того, як український блек інтегрує локальні традиції. Гурт використовував язичницькі образи, народні мотиви й створював музику, що звучала автентично, без спроб копіювати чужі схеми.

Ці гурти не лише підтримували рівень сцени, а й формували новий пласт слухачів — молодь, яка відкривала блек уже через інтернет, а не через поштові обміни.

Якщо 90-ті були часом касет, а 2000-ті — CD і лейблів, то 2010-ті стали епохою Bandcamp. Українські гурти вперше отримали можливість безпосередньо поширювати свої релізи серед міжнародної аудиторії. Це змінило правила гри.

• Раніше потрібно було мати контакт із лейблом у Німеччині чи Франції, щоби тебе почули.

• Тепер достатньо було викласти альбом на Bandcamp і правильно поширити лінк у соцмережах та форумах.

Завдяки цьому український блек отримав новий імпульс. Маленькі гурти з регіонів могли бути почутими у США чи Японії. І хоча це не завжди приносило гроші, зате давало головне — визнання.

Проте 2010-ті не обійшлися без суперечок. Тема NSBM (націонал-соціалістичного блек-металу) тяглася за українською сценою ще з 90-х, передусім через Nokturnal Mortum. У 2010-х ця дискусія вийшла на новий рівень: міжнародна преса активно обговорювала політичний підтекст, а деякі фестивалі відмовлялися від співпраці з українськими гуртами.

Водночас інша частина сцени намагалася дистанціюватися від цієї проблематики. Drudkh, White Ward, Ygg та інші акцентували увагу на атмосфері, мистецтві й культурі, уникаючи політичних асоціацій. Цей розрив став однією з головних рис десятиліття: український блек розділився на «традиційно-радикальний» та «атмосферно-артовий» напрями.

Найбільше новаторство десятиліття принесла White Ward

(Одеса). Засновані 2012 року, вони почали з експериментів, а їхній дебют Futility Report (2017) став сенсацією. У ньому блек поєднувався з дарк-джазом, постпанковими ходами й кінематографічною атмосферою.

Це був абсолютно новий підхід: там, де традиційний блек тримався на сирих рифах і blast beat, White Ward вплітали саксофон, меланхолійні програші й урбаністичну тематику. У міжнародній пресі їх почали ставити поруч із норвезькими Shining чи ісландськими Misþyrming як приклад нової хвилі «avant-garde black metal».

White Ward показали: український блек здатен не лише відтворювати традиції, а й створювати щось принципово нове.

Ще один важливий проєкт 2010-х — львівський 1914, заснований 2014 року. Вони обрали унікальну концепцію: Перша світова війна як головна тема. У музиці гурт поєднав блек, дет і дум, створюючи атмосферу фронтових окопів, смерті й історичної пам'яті.

Цей підхід вирізняв 1914 серед сотень гуртів у світі. Вони одразу знайшли свою нішу, а їхні релізи отримали позитивні відгуки за кордоном. Якщо White Ward символізували експеримент, то 1914 — концептуальність і історичну глибину.

У 2010-х в Україні з'явилося кілька майданчиків, що підтримували екстремальну сцену. Carpathian Alliance Metal Festival став головним open-air для блекерів, збираючи гурти з усього світу у Карпатах. У Харкові та Києві відбувалися локальні андеграундні фестивалі, де поряд виступали блек, дет, грайнд і хардкор.

Ця взаємодія була важливою: попри відмінності у стилях, блекери часто перетиналися з панками чи металістами на спільних майданчиках. Це знову підтверджувало DIY-коріння сцени: головне — не шоу, а відчуття єдності. Хоча

при цьому український блек-метал мав одразу кілька облич:

• класичне (Nokturnal Mortum, Lucifugum, Kroda);

• атмосферне й поетичне (Drudkh, Ygg, ТемноЗоря);

• експериментальне (White Ward);

• концептуальне (1914).

Український блек більше не асоціювався лише з Харковом чи кількома іменами. Він став різноманітним, гнучким і готовим виходити у світ із новими ідеями. 2010-ті підвели підсумок: від радикальної сирості Hate Forest до джазових експериментів White Ward, від поезії Шевченка у Drudkh до фронтових історій 1914. Український чорний метал показав, що він здатен на еволюцію, і саме це робило його цікавим у світовому контексті, це не просто регіональна сцена, а окрема традиція зі своїм обличчям. Якщо у 90-х він виглядав як «новий гравець зі Сходу», а у 2000-х довів свою спроможність через альбоми Drudkh і Kroda, то в 2010-х ми отримали цілий спектр напрямів: від «трушного» raw black до авангардних експериментів.

У міжнародних медіа Україна перестала бути «екзотикою». Ім'я Drudkh стояло поруч із Wolves in the Throne Room чи Agalloch, Nokturnal Mortum залишалися символом східноєвропейського pagan/folk black, а White Ward з дебютом Futility Report стали новим відкриттям для журналів Metal Hammer і Decibel. Лише кілька країн могли похвалитися такою різноманітністю на невеликому просторі. Але, частина колективів залишалася в орбіті NSBM-дискусій. Nokturnal Mortum, попри спроби дистанціюватися від радикальної символіки, усе ще тягнули за собою тінь попередніх десятиліть. Lucifugum і Kroda часто опинялися у «сірих зонах» політичних трактувань. Це обмежувало можливості для виступів на великих західних фестивалях, де організатори боялися скандалів.

З іншого боку, існувала «чиста» лінія: Drudkh, Ygg, ТемноЗоря, White Ward, 1914. Ці гурти представляли інший підхід — аполітичний, мистецький, концептуальний. Для молодшої аудиторії саме вони стали символами сучасного українського

блеку.

Таким чином, до 2017 року сцена фактично поділилася на два крила: «традиційне» й «новаторське». І цей дуалізм був її силою: різні слухачі знаходили тут своє.

Субкультурна сторона українського чорного металу також досягла зрілості. У 90-х це були поодинокі фанати в corpsepaint, які ховалися від міліції. У 2000-х сформувалися перші спільноти — концерти, фести, локальні тусовки. У 2010-х блекери вже не були маргіналами на вулиці: вони стали частиною ширшого андеграунду, поруч із панками, хардкорниками, дет- і дум-металістами.

Але естетика залишалася впізнаваною: чорні шкіряні куртки, шипи, символіка язичництва й стародавніх міфів, іноді — провокативні атрибути. У графіці домінували холодні пейзажі, старі гравюри, карпатські краєвиди. Обкладинки Drudkh чи Kroda виглядали радше як мистецькі роботи, ніж як кліше. У цьому сенсі український блек був ближчий до «артової» школи, ніж до шокового театру норвежців.

До 2017 року в Україні існувала власна мережа майданчиків і фестивалів. Найбільшим open-air для екстремальної сцени був Carpathian Alliance Metal Festival у Карпатах. У Криму до анексії діяв Metal Heads Mission, у Харкові — локальні андерґраундні слоти, де поряд виступали блекери, дет-металісти й панки. У Києві сформувалося кілька клубних майданчиків, які підтримували цю сцену.

Попри економічні труднощі й політичну нестабільність, український блек-метал мав власну інфраструктуру. І це було досягнення: сцена існувала не тільки завдяки інтернету, а й завдяки живим концертам, які збирали фанатів з усієї країни.

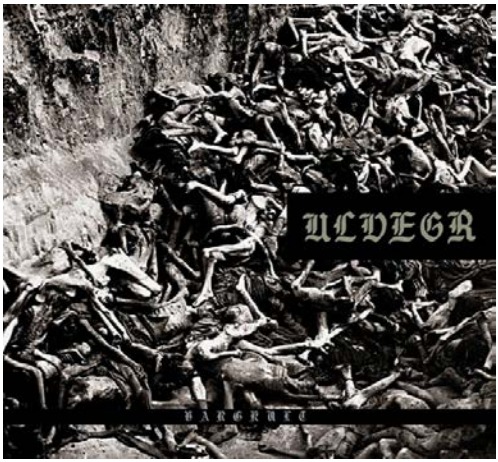

Український блек став експортом. Drudkh стабільно виходили на Season of Mist, Kroda мали фан-базу в Німеччині та Польщі, Nokturnal Mortum видавалися за кордоном, White

Ward отримали захоплені відгуки у США. 1914 лише починали свій шлях, але вже тоді їхні концептуальні альбоми знаходили слухачів за межами України.

Для міжнародних оглядачів українська сцена виглядала так:

- **Nokturnal Mortum — символ pagan/folk black зі Сходу;**
- **Drudkh — класика atmospheric black, з українською поетичною душею;**
- **Hate Forest — культова «тру» формація, що вплинула на багатьох;**
- **Kroda і Khors — виразники слов'янського язичництва й мелодійності;**
- **White Ward — авангард і джаз у чорному металі;**
- **1914 — історична концептуальність, «війна у музиці».**

Ця палітра робила Україну впізнаваною у світовій спільноті. Український чорний метал пройшов шлях від перших сирих демо на касетах до альбомів, які обговорювали у міжнародних журналах. Він не став масовим, але й не зник у маргіналії. Він розвинувся у кількох напрямах, які співіснували паралельно: радикальний raw black, епічний pagan/folk, атмосферний nature-oriented, експериментальний avant-garde.

Головне — він залишився автентичним. Українські гурти не намагалися повторювати норвезькі чи польські кліше, а формували власні теми: поезія, природа, історія, війна. І саме це забезпечило їм місце у світовій історії жанру.

Коли в другій половині 80-х у світовій музиці загримів перший дез-метал, Україна ще жила в умовах пізнього Радянського Союзу. Західна музика доходила сюди переважно на касетах, переписаних у десятому поколінні, через «човників» або знайомих моряків. Slayer, Death, Morbid Angel, Cannibal Corpse – ці назви були шепотом серед посвячених, їхні записи слухали майже підпільно. Але навіть у такому вигляді цей звук виявився заразним: жорсткий, брутальний, антикомерційний. Він давав відчуття свободи й сили, якої не вистачало у задушливому радянському контексті.

Перші кроки українського дез-металу пов'язані ще з тими часами, коли не існувало ані інтернету, ані студійного обладнання доступного рівня. У Києві в 1988 році почав грати гурт «Штат» – спершу як хеві/хард-рок, але

поступово саме він став одним із перших вітчизняних колективів, що спробували елементи дез-металу у своєму звучанні. Через три роки, у 1991-му, вже після розпаду СРСР, з'явився гурт Infected – київська команда, яку сьогодні називають «першою хвилею українського death/grind». Їхня музика поєднувала дез-метал із грайндкором, а тексти торкалися тем насильства, хвороб і соціальної деградації. Infected стали символом ранніх 90-х: хаотичних, злиденних, але спраглих до нового.

Паралельно у різних містах почали з'являтися локальні групи, які шукали своє місце у цьому екстремальному жанрі. У Вінниці з'явився Fatal Epitaph (1991), у Харкові – Limited Mutanter та Tessaract (обидва – 1991), у Рівному – Temptation (1993). Усі ці гурти були типовими «підвальними явищами»: кілька друзів, гітари, барабани, домашні записи на магнітофон, концерти у клубах або будинках культури. Часто вони існували кілька років, лишали після себе максимум демо-запис і розпадалися через нестачу ресурсів чи банальні життєві обставини. Проте саме вони формували ґрунт для наступних поколінь.

Особливо варто згадати ужгородський гурт Castrum, створений 1994 року. Це був уже більш серйозний проект, який у музиці поєднував технічний дез і треш-метал, а в текстах – середньовічні й історичні теми. Castrum швидко стали «візитівкою» західноукраїнської сцени й заклали основу для того, що на Закарпатті death metal триматиметься десятиліттями. Того ж десятиліття у Луганську

зародився гурт, що стане одним із ключових для української сцени – Mental Demise (1995). Вони грали брутальний дез із виразним грайнд-впливом, відомий швидкістю, щільністю та агресивністю. Уже їхні перші демо почали циркулювати серед фанатів по всій Україні, а згодом гурт став постійним учасником фестивалів і одним із «стовпів» національної сцени.

90-ті роки – це час романтики й хаосу. Дез-метал тоді звучав у підвалах і на аматорських фестивалях, часто поряд із панком і трешем. Умови були важкі: апаратури бракувало, грошей на записи не було, студії коштували захмарно. Але саме ця «нестача» формувала унікальний дух: усе робилося своїми руками, у стилі справжнього DIY. Гурти записували альбоми на домашніх касетниках, розмножували копії через друзів, продавали чи роздавали їх на концертах.

Важливо й те, що у 90-ті death metal в Україні не був «мейнстрімом» навіть у межах важкої музики. Поруч активно діяли треш, хард-рок, альтернативний метал. Проте дез приваблював найрадикальніших, тих, хто шукав у музиці межу жорсткості. Саме тому death metal-команди об'єднувалися в малі, але дуже щільні тусовки. Вони створювали свої невеличкі «сцени» – у Києві, Харкові, Ужгороді, Луганську. І хоч загальнонаціонального руху ще не існувало, у цих містах закладалися підвалини для того, щоб death metal в Україні став повноцінною частиною контркультури.

Кінець 90-х і початок 2000-х став переломним

моментом для українського дез-металу. Якщо раніше це була купка підвальних команд і кілька амбітних гуртів, то тепер з'явилася ціла генерація, яка взяла на себе роль «нової хвилі». Умови для розвитку теж змінилися: у країні з'явилися приватні студії, перші незалежні лейбли, а головне – відкрилися кордони для контактів із Європою.

Найголовнішим явищем цього періоду стали Fleshgore (Київ, засновані у 2000 році). Це був гурт, який одразу поставив перед собою високу планку: швидкісні рифи, брутальний гроул, технічність і максимальна важкість. Їхній дебютний альбом Killing Absorption (2003) викликав хвилю інтересу у Європі, і вже за кілька років Fleshgore стали чи не єдиним українським дез-метал гуртом, який регулярно гастролював за кордоном. Вони виступали у Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Німеччині, а пізніше навіть у Австралії. Для української сцени це було щось нечуване: гурт із Києва грає на великих фестивалях поряд із світовими титанами. Їхні наступні альбоми – Wake Up for Freedom (2008), Denial of the Scriptures (2016) – закріпили за ними статус головного експортного обличчя українського дезу.

На сході країни з'явився ще один сильний гравець – Datura (Донецьк/Луганськ, кінець 90-х – 2000-ті). Їхня музика була сумішшю дезу та грайнду, швидка й хаотична, із соціальною та антирелігійною лірикою. Datura стали символом східноукраїнської

радикальної сцени, а їхні виступи завжди викликали шквал емоцій – від захоплення до повного шоку.

Важливим явищем стали і Hell:on (Запоріжжя, засновані у 2005). Їхній стиль – дез/треш із сильним акцентом на містицизм, окультизм і антирелігійну тематику. Hell:on від початку орієнтувалися на європейський рівень. Вони видали кілька сильних альбомів (Strong Enough, 2006; Re:Born, 2008; Age of Oblivion, 2012), а у 2010-х стали одним із головних українських гуртів, які стабільно гастролювали Європою.

Не можна оминути й львівських Ambivalence (створені у 2001 році). Вони поєднували дез із мелодійністю, іноді навіть з елементами прогресиву. Їхні альбоми The Splinters (2004), Pornomechanoid (2006), Silicone Magic (2010) зробили гурт помітним не лише в Україні, а й у Європі. Ambivalence стали важливими для Західної сцени, де поряд з ними діяли й інші гурти (наприклад, Foeticide, які більше схилялися до брутального дезу).

У Донецьку сформувалася ще одна унікальна група – Phantasmagory (1996–2002). Їхня музика поєднувала дез і прогресивні структури, із складними композиціями й атмосферними вставками. Альбоми Odd Sounds (2000) і Anamorphosis of Dreams (2002) стали справжніми «культовими» у вузькому колі фанатів. Попри короткий час існування, Phantasmagory часто називають одними з найцікавіших експериментаторів на українській сцені. Крім великих імен, у 2000-ті з'являлися десятки менших гуртів

по всій країні. У Києві діяли Ezophagothomia (короткий, але яскравий проект із брутальним слемом), Endocranial (пізніше вони вийдуть на сцену вже у 2010-х), у Харкові відновлювали активність колишні учасники ранніх death-проектів, на Закарпатті продовжували грати Castrum і Soulrest.

Ще одним важливим фактором 2000-х став розвиток фестивального руху. Саме тоді українські дез-гурти отримали можливість виступати перед більшою аудиторією. Найважливіші події цього періоду:

• Metal Heads Mission (Крим, з 2000 року) – один із найбільших екстремальних фестивалів Східної Європи, де поряд із світовими гуртами виступали українські Fleshgore, Mental Demise, Castrum та інші.

• Terroraiser Fest (Вінниця) – більш камерний, але знаковий фестиваль, який збирав андерграундні гурти з усієї країни.

• Carpathian Alliance (Львівщина, з 2012) – пізніший фест, де дез-метал також мав своє місце поряд із блеком і фолком.

• DIY-ініціативи на кшталт «Death Metal Assault» в Ужгороді, які виросли у

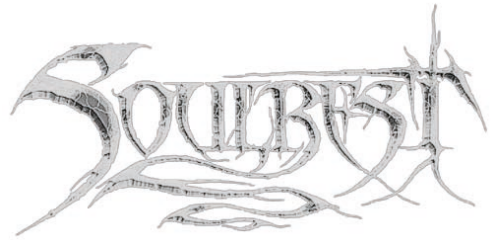

фестиваль UzhGoreRot – локальний, але важливий центр західної сцени.

2000-ті також стали часом, коли українські гурти почали виходити на міжнародну арену. У 2006 році Fleshgore виступили на Wacken Open Air – головному метал-фестивалі світу. Це був прорив: уперше український дез-метал пролунала на одній сцені з легендами жанру. Пізніше вони грали на Obscene Extreme (Чехія), Brutal Assault (Чехія), гастролювали Польщею, Німеччиною, Словаччиною. Hell:on, Ambivalence, Castrum теж вирушали у європейські тури, хай і не такі масштабні.

Таким чином, 2000-ті стали десятиліттям становлення: death metal в Україні перестав бути виключно підвальним явищем і вийшов на фестивальні сцени. З'явилися гурти, здатні на рівних виступати з європейськими колективами. Це був період амбіцій, великих сподівань і справжнього піднесення.

Після вибухових 2000-х українська дез-метал сцена вступила у нове десятиліття вже з певним багажем і традицією.

У 2010-х роках з'явилися нові гурти, які спиралися на досвід попередників, а старі ветерани випускали нові роботи, зміцнюючи позиції. Це був час стабілізації та пошуку нових форм.

По-перше, у цей період утвердилися Fleshgore як головний «прапороносець» українського дезу. У 2016 році вони видали альбом Denial of the Scriptures, який фанати й критики назвали

найзрілішою їхньою роботою. Це був брутальний, технічний і водночас вивірений death metal, який показав: гурт не зупинився на гастролях і славі Wacken, а продовжує розвиватися. У 2010-х Flesh-gore відкатали ще кілька європейських турів і закріпили за собою статус «номер один» в українському дез-металі.

Другим стовпом залишався гурт Hell:on. У 2012 році вони випустили Age of Oblivion, у 2015 – Once Upon a Chaos. Їхня музика ставала все складнішою, із більшим ухилом у містичну й антирелігійну тематику. Hell:on активно гастролювали Європою – Польща, Чехія, Словаччина, Німеччина – і перетворилися на постійну силу української сцени. Вони демонстрували, що навіть у непростих умовах (економіка, війна на сході, занепад клубної інфраструктури) гурт може виживати й розвиватися.

Свою вагу підтвердили й Ambivalence. У 2010 році вийшов Silicone Magic, а у 2017 – Hyena's Breath. Обидва альбоми показали, що львівський гурт не втратив мелодійної складової, але водночас став важчим і агресивнішим. Ambivalence стали важливим містком між традиційним death metal і мелодійними, більш сучасними течіями.

У цей час активізувався гурт Endocranial (Київ). Їхній альбом Impact of Change (2013) став заявкою на серйозність, а In Presence of Total Absence (2017) показав, що вони готові продовжувати традицію брутального дезу на рівні зі старшими колегами. Endocranial стали символом нової хвилі, яка виросла вже у цифрову епоху: їхні релізи поширювалися через Band-

camp, соцмережі й онлайн-дистрибуцію, чого у 90-х і 2000-х майже не існувало.

Не можна оминути і Soulrest (Ужгород) – колектив, що з 90-х років дожив до 2010-х, залишаючись одним із небагатьох довгожителів на закарпатській сцені. Їхня творчість не була настільки відомою, як у Fleshgore чи Hell:on, але саме завдяки таким гуртам death metal зберігав присутність навіть у невеликих містах.

Важливим чинником 2010-х став розвиток інтернету. Якщо у 2000-х для гуртів головним було записати CD і продати його на концерті, то тепер центр ваги змістився в онлайн. Bandcamp, YouTube, соцмережі дали можливість поширювати музику миттєво й без витрат. Це створювало нові можливості, але й нові проблеми: величезна конкуренція, знецінення релізів, адже слухач звик отримувати музику безкоштовно.

Учасники сцени зізнавалися: «З розвитком соцмереж і доступних технологій повалив такий потік “творчості”, що треба пропустити сотні нікчемних альбомів, щоб знайти кілька гідних» – це цитата, яка добре передає настрій серед музикантів. Проте для death metal спільноти інтернет був радше рятівним фактором: він допомагав гуртам виживати в умовах відсутності великих лейблів, організовувати тури, знаходити слухачів у Польщі, Німеччині, Чехії чи навіть Південній Америці.

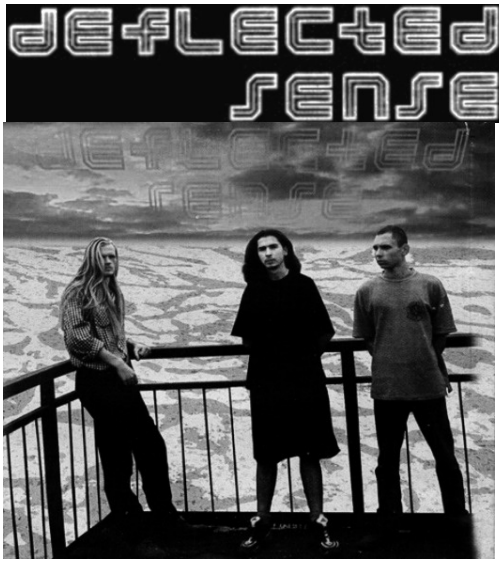

Фестивалі в Україні теж трансформувалися. Кримський Metal Heads Mission припинив існування після окупації Криму, але раніше він залишався головним «порталом» у світову екстремальну сцену. Його місце частково зайняли Carpathian Alliance (Львівщина), Black Sea Metal Fest (Чорноморськ), а також більші фестивалі типу Faine Misto (Тернопіль), де death metal отримував окремі сцени. Ужгородський UzhGore-Rot перетворився на унікальну DIY-ініціативу, де поряд із місцевими грали європейські гурти.

Ще однією рисою стало злиття death metal з іншими піджанрами. У цей час з'являлися або набирали силу гурти, що грали deathcore (Morphine Suffering), технічний death (Endocranial), або поєднували death із етноелементами (Sectorial). Усе це створювало різноманітність і доводило: жанр живе, розвивається і не застряг у 90-х.

До 2017 року український death metal мав уже чітко окреслену структуру. На вершині – Fleshgore, Hell:on, Ambivalence, Castrum. У другій лінії – Endocranial, Soulrest, Sectorial, Ezophagothomia. У різних регіонах діяли менші гурти, які грали для локальних сцен. Відбувся перехід від «підвальних» тусовок 90-х до повноцінних фестивалів, міжнародних контактів і власних релізів, і головне: death metal в Україні ніколи не був масовим. Це завжди був андеграунд, музика для своїх, для тих, хто шукав у ній екстремальність і свободу. Але саме в цьому і полягала її сила: щирість, DIY-етос, відсутність компромісів.

Українська готична сцена

Зародження української готичної сцени відбулося наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років. Одним із піонерів став київський гурт КОМУ ВНИЗ, заснований 1988 року, який поєднав у своїй творчості елементи готичного року, індастріалу та українського фольклору. Музикознавці відзначали, що КОМУ ВНИЗ створили власний різновид готичного року, а їхній темно-романтичний імідж став унікальним явищем української готики. Саме цей гурт часто називають голосом непокірного покоління: їх похмурий, глибокий і символічний саунд з елементами фольклору заклав основи стилістики, яку пізніше пов'язували з «українським готичним роком». Іншим важливим колективом тих часів став Вій (Київ), що грав похмурий фолк-рок із містичними образами. Його творчість закріпила поняття "українського готичного фольк-року", особливо після легендарного альбому «Чорна Рілля» (1993). Оглядачі сподівалися, що нові релізи

Вій дадуть «новий виток українського готичного фольк-року». Таким чином, уже в 90-х сформувався фундамент: поодинокі гурти з унікальним стилем і образністю (КОМУ ВНИЗ, Вій та ін.) вплинули на зародження субкультури, хоча сама готична сцена ще не була масовою явищем.

У той період українські рок-музиканти лише почали долучатися до готичного руху, часто інтуїтивно. Деякі колективи експериментували

з постпанком і «темною» естетикою: наприклад, львівський Мертвий Півень у ранніх роботах мав готично-романтичні мотиви, а харківський Скрябін початку 90-х грав синтезаторний дарк-поп, пісні якого ("Клей" тощо) згодом навіть потрапили до готичних збірок. Проте до кінця десятиліття власне готик-рок сцена залишалася андеграундною: концерти проходили спорадично, переважно на рок-фестивалях ("Червона Рута" та ін.), де похмурі гурти були радше винятком. Поворотним моментом стало утворення навколомузичної спільноти Kiev Gothic Clan у другій половині 90-х – неформального об'єднання київських готів, що заклало основу для інфраструктури сцени.

1999 року на базі Kiev Gothic Clan було створено Український Готичний Портал (UGP) – мультифункціональний веб-портал і промо-агенцію, що офіційно зареєструвала домен gothic.com.ua у 2000-му. Ідеологом і засновником UGP став журналіст Віталій "Stranger" Федун. Метою порталу було розвиток і популяризація gothic/dark/electro сцени України та об'єднання її прихильників. UGP від початку діяли широко: запускали новинні та тематичні розділи (музика, література, мистецтво тощо), створювали вебсайти гуртів (зокрема КОМУ ВНИЗ, Flëur, Холодне Сонце), налагоджували партнерство з європейськими фестивалями (Wave-Gotik-Treffen, Castle Party тощо). Вже у 2000–2005 роках UGP стала провідною темною промо-групою в Україні та СНД, організовуючи концерти, видаючи журнал "Gothica", випускаючи компакт-диски на власному лейблі Tridens Records.

Першою гучною подією UGP став фестиваль «Діти Ночі: Чорна Рада». Дебютний фестиваль відбувся 14 вересня 2000 року в київському клубі "Промзона" за участі гуртів КОМУ ВНИЗ, Necropolis, Далеко та гостей з Росії (Antisisters). Ця подія зібрала

сотні готичних ентузіастів і фактично ознаменувала народження організованої сцени. Після паузи на початку 2000-х (у 2001–2004 фестиваль не проводився) UGP відновили «Діти Ночі» у 2005 році – відтоді фестиваль став щорічним осіннім святом темної культури.

Паралельно розвивалося й творче ядро сцени – нові гурти та проєкти, що охоплювали різні стилі "темної" музики. Якщо кінцем 90-х домінували готичний рок та фолк-індастріал, то у 2000-х українські музиканти дедалі більше тяжіли до сучасних жанрів: електроготики, пост-індастріалу та готичного металу. Саме тому традиційний готик-рок залишався нішею, але кілька відданих гуртів все ж продовжували цю лінію, наслідуючи найкращі світові зразки. На сцені з'явилися перші помітні релізи: 2003 року UGP випустив компіляцію «Українська Готика Vol. I» (CD), до якої увійшли композиції КОМУ ВНИЗ ("Кленовий Вогонь"), Скрябін ("Клей", спеціальний "gothic mix"), львівського гурту Пірата Бенд та інших. Ця збірка показала широкий спектр вітчизняної готичної музики – від меланхолійного рок-романтизму до електронного дарквейву. Багато гуртів почали видавати записи DIY або через малий лейбл Tridens: з'явилися перші демо-CD та офіційні альбоми українських дарк-колективів. Серед ключових колективів середини 2000-х варто відзначити:

- Холодне Сонце (Тернопіль/Київ) – гурт, що грав мелодійний суміш готик-року та дум-металу з романтичними текстами. Їх альбом «Над світом» (2005) став одним із перших студійних релізів жанру в Україні.

• Inferno (Київ) – жіночий симфо-готик-метал гурт, активний учасник фестивалів 2005–2009 років. Відомі драматичним вокалом і образами в дусі Evanescence, випустили кілька CD власним коштом.

• Dust Heaven (Київ) – дарквейв/EBM-проєкт, один із перших електронних гуртів сцени. У 2005-му грав на фестивалі, презентуючи українській публіці естетику futurepop та synth-goth.

• Vїй (Чернівці) – не плутати з фолк-рок Вієм; цей проєкт грав мінімалістичний дарквейв. Хоч і менш відомий, але відобразив тренд на "готичну електроніку".

Популярність готичної субкультури зростала: в містах з'явилися перші тематичні вечірки, готична мода і атрибутика виходять з тіні. У 2006 році журнал "Gothica" (друкований часопис UGP) почав виходити російською мовою, розповсюджуючи інтерв'ю з гуртами, огляди альбомів та репортажі.

. Фестиваль «Діти Ночі: Чорна Рада» (2000–2013) став серцем української готичної сцени. Він був найбільшим в Україні і вважається наймасштабнішим у Східній Європі заходом Gothic/Dark/Electro напрямку. Порівняно його часто називали слов'янським аналогом німецького Wave-Gotik-Treffen або фестивалю M'era Luna. Організаторами виступали лідери UGP на чолі з Віталієм "Stranger" Федуном, а постійним місцем проведення став Київ (клуби "Промзона", пізніше – "Бінго"). Фестиваль традиційно проходив у вересні, тривав один або два дні. Кількість відвідувачів сягала

1500–2500 осіб щороку – готи з усіх куточків України, а також гості з Росії, Білорусі, Молдови робили паломництво до Києва, щоб поринути в атмосферу свята темної романтики.

Структура фестивалю комбінувала різні види мистецтва, що відображено навіть у підзаголовку "International Music and Fashion Festival". Основу, звісно, складали концертні виступи гуртів трьома блоками (готик-рок/метал сцена, electro/EBM сцена, іноді окремо folk-goth напрям). Окрім цього, щороку проводилися альтернативні покази моди (готичний одяг, фетиш-стиль, кіберпанк) та перформанси. Наприклад, на «Чорній Раді 5» у 2008 році відбувся великий goth fashion-показ. Фестиваль включав і літературно-мистецькі елементи: проводилися конкурс готичної поезії чи театралізовані вистави. У line-up 2005 року окремим номером значилась поетеса Оксана Малицька, що декламувала власні "темні" вірші перед музичною програмою. Частиною дійства були й гостроатмосферні виступи на межі театру: так, деякі рок-гурти доповнювали шоу вогняними ефектами, танцівницями чи вампіричними персонажами на сцені. Серед гостей фестивалю траплялися і відомі європейські діячі: у 2009-му спеціальним VIP-гістьом був DJ Andy Krueger (організатор Wave-Gotik-Treffen), що грав сет на afterparty 58†.

Еволюція хедлайнерів. Перші фестивалі робили ставку на вітчизняних виконавців: хедлайнером "Чорної Ради I" (2000) став КОМУ ВНИЗ, культовий для українських готів гурт. У 2005 році на "Чорній Раді 2" знову виступили КОМУ ВНИЗ, а поруч із ними – ціла когорта українських команд, серед яких фолк-рок Вій, дарк-кабаре Оркестр Янки Козир, етно-готик Тінь Сонця,

електро-індастріал Ginger Snap5таінші.Згодомфестиваль набрав міжнародного масштабу. Вже на "Чорній Раді 3" (2006) хедлайнерами стали зарубіжні гурти: японський visual-kei проект Phantasmagoria, американський дарк-вейв дует Blood Jewel, шведський EBM Severe Illusion, іспанський готик-рок Charlotte's Shadow. Ця тенденція продовжилася: кожного року організатори запрошували кілька відомих закордонних актів. 2009-й став знаковим: у рамках Deti Nochi VI вперше в Україні виступив легендарний британський дарквейв-гурт Attrition (головний хедлайнер), а також низка європейських формацій. 2010 рік фестиваль відзначив свій 10-річний ювілей (хоч це була фактично 7-ма подія) – спеціальним гостем став оперний співак (інкогніто), який виконав арію в готичному антуражі, підкресливши перетин високого мистецтва і готичної естетики. 2011 року фестиваль досяг піку: хедлайнером став німецький гурт Diary of Dreams, всесвітньо відомий представник darkwave-сцени. Цього ж вечора на одній сцені з ними несподівано виступив популярний український рок-гурт Скрябін – його фронтмен Андрій Кузьменко мав давнє захоплення готичною тематикою, тож гурт зіграв спеціальну "темну" програму, вшановуючи пам'ять ранніх часів. 2012 року до Києва завітав італійський гурт Spiral69 (глем-готик), а 2013 став феєричним фіналом: на «Діти Ночі XIII» хедлайнерами були легенди жанру Clan of Xymox (Нідерланди) та електро-індастріал проект Rabia Sorda на чолі з Erk Aicrag (Мексика/Німеччина). Також у 2013 році виступив німецький futurepop-ідол Faderhead. Такий зірковий склад підтвердив статус фестивалю як одного з небагатьох в

Східній Європі, що досяг європейського рівня.

Фестиваль «Діти Ночі» не тільки демонстрував музику, а й сприяв формуванню спільноти. Щороку він об'єднував різні "племена" готичної субкультури – від метал-готів до кібершанувальників – на один великий з'їзд. Для багатьох українських гуртів участь у «Чорній Раді» була знаком якості: практично всі знакові вітчизняні проекти виступили там хоча б раз, а дехто – регулярно. Полинове Поле (Львів) – симфо-дум гурт – отримали всеукраїнське визнання після виступу на фестивалі 2009 року. Grim Faith (Київ) – ще один дум-готик-метал гурт – теж дебютували на великій сцені саме тут. Фестиваль стимулював і колаборації: спеціально до нього створювалися сайд-проекти, готувалися ексклюзивні програми. В цілому, "Діти Ночі: Чорна Рада" від 2000 до 2013 року простежує хронологію розвитку сцени – від перших кроків до міжнародного визнання. Після 2013-го фестиваль призупинився (останній одноразово відбувся у 2016-му), і його спадщина стала легендарною для нової генерації.

Хоча Київ залишався епіцентром української готики, активне життя вирувало і в регіонах. У різних містах виникали локальні клуби, тематичні вечірки та міні-фестивалі, що підтримували субкультуру на місцях. Особливо вирізнялися Харків та Львів, а також Одеса.

Харківська сцена. На початку 2000-х харківські готи згуртувалися довкола кількох ентузіастів, пов'язаних з UGP. Перед "Чорною Радою 2" у вересні 2005 UGP організував у Харкові промо-вечірку «Deti Nochi: Kharkov» – першу місцеву готичну party. Вона відбулася 15 вересня 2005 в клубі "Форт" і включала відеопоказ готичних кліпів, DJ-сети та спілкування в стилізованій атмосфері

(darkwave, vamp-фетиш декор тощо). За пультами грали як київські діджеї від UGP (DJ Eugen з проекту Reprocycle), так і місцеві – DJ Marooned (EBM/synthpop) та DJ Rakasovsky (dark electro). Ця подія згуртувала харківську молодь: відвідувачам роздавали флаєри на київський фестиваль і формували "делегацію" на поїздку. Надалі у Харкові пройшло ще кілька тематичних вечорів у клубах "Жара" та "Корова", де виступали локальні гурти (Inferno, Dust Heaven приїздили з Києва) і крутилася готична електроніка. Харків'яни розвинули власну спільноту: з'явився фотоклуб, обговорення на форумі Gothic.com.ua, місцеві гурти. Серед харківських гуртів можна згадати Stillife – дарквейв проект та Sweet Sick City – готик-метал/альт-рок банду. У 2010-х активність дещо стихла через відтік молоді до столиці, але харківські готи продовжували збиратися на Halloween-вечірках та тематичних концертах.

Львів та Західна Україна. Львівська готична сцена розвивалася зі своїм колоритом – тутешні гурти часто поєднували готику з етно- або дум-метал мотивами. На початку 2000-х у Львові діяв рок-клуб "Лялька" та "Фіра", де час від часу проходили "темні" концерти. Важливу роль відіграв гурт Ірій – львівський проект, що починав як дум-метал ще 2000 року. Ірій відомий тим, що з нього фактично виріс гурт Полинове Поле: у 2004 басист Андрій Кіндратович залишив Ірій і заснував власний готик-метал проект Полинове Поле. Полинове Поле (назва від традиційного українського образу полину як символу печалі) став одним із найуспішніших західноукраїнських гуртів жанру. Їхня музика – симфонічний метал з жіночим вокалом – здобула популярність після тріумфального виступу на "Діти Ночі 2009". Гурт випустив альбом «На семи вітрах» (2010) самотужки та цифровий сингл на Bandcamp, підтримуючи DIY-статус. Окрім них, у Львові з'явився проект SELFY (synhtpop/darkwave) та

фолк-готичний гурт Chaoteca. У 2010-ті у Львові й Тернополі проводилися невеликі готичні фестивалі на локальних майданчиках – зокрема серія вечірок “Lviv Gothic Night”. Такі заходи, хоча й менші за масштабом, включали виступи місцевих гуртів, поетичні читання (львівська поетеса Юлія Ілюха декламувала вірші на одній із нічних імпрез) та конкурси костюмів. Окремо згадують вечір “Dungeon Night” – під такою назвою у 2012–2013 рр. у Львові проходили тематичні готичні дискотеки в андерграунд-клубі, інтер’єр якого стилізували під середньовічне підземелля. Там лунала переважно deathrock і batcave музика, що збирала постпанк-revival тусовку міста.

Західноукраїнська сцена вирізнялася певною регіональною самобутністю: вплив карпатського фольку і поетичність відчувались навіть у найтемніших проявах (недарма один зі збірників львівської альтернативи називався «Львівський рок-2002», куди увійшли пісні готик-гуртів поряд з іншими).

Одеса та південь. Одеса подарувала сцені непересічний феномен – гурт Flëur. Хоча Flëur стилістично ближче до ніжного дарк-кабаре/неокласики, їх меланхолійні композиції (наприклад, “Шелкопряд”, “Теплое дыхание”) стали саундтреком для цілої генерації готично налаштованої молоді. Дует Ольги Пулатової та Олени Войнаровської виник 2000 року і здобув міжнародне визнання; в 2004–2007 Flëur видали альбоми у Франції на лейблі Prikosnovénie. Учасники Flëur підтримували зв’язок з UGP: сайд-проєкт Ольги “Оля і Монстр” виступив на фестивалі 2005 року.

Цей виступ показав, що одеська лірична “темна

романтика" вписується у широкий спектр готичної сцени. На півдні України також була активною електронна сцена: Ginger Snap5, EBM-дует з Одеси, став одним з найуспішніших українських електро-готичних проектів. Їхній хіт "Polaris" потрапив до плейлистів шанувальників по всьому світу, релізи виходили на міжнародних збірках, а статус – переважно цифровий (релізи на net-лейблах, Band-camp). Одеса у 2000-х мала декілька тематичних заходів, організованих фанами: наприклад, "Vampire's Ball" на Хелловін та серія неформальних зустрічей в Арт-кафе.

Інші регіони. У Донецьку та загалом на сході також були свої герої: найвідоміший – The Nightchild. Заснований у Донецьку 2003 року Олексієм Нікітченком (Nightchild A.), цей one-man band виріс до повноцінного гурту і став «найстарішим активним готик-рок проєктом» України. Цікаво, що The Nightchild залишався вірним класичному звучанню batcave навіть тоді, коли більшість українських готик-гуртів схилилися до металу чи етно-індастріалу. У творчості Nightchild – кілька англомовних альбомів («Some Stories and Thoughts» та ін.), виданих DIY (CD-R та онлайн). Після початку війни на Донбасі 2014 року гурт переїхав до Чернігова, але не припинив діяльність. У центральній Україні (Дніпро, Запоріжжя) значних осередків готики не було, проте окремі гурти виникали і там. Наприклад, у Кривому Розі з кінця 90-х грає дум-готик формація Mournful Gust – їхній альбом She's My Grief (2008, Moscow Funeral League) став культовим у колі шанувальників doom-goth. Цей гурт випускався на

іноземних спеціалізованих лейблах, що свідчить про якість міжнародного рівня. У Хмельницькому та Вінниці проводились локальні "Dark Electro Party" силами ентузіастів, де звучали записи європейської електроготики і зрідка виступали місцеві команди Dust Prophet тощо.

Таким чином, локальні ініціативи – вечірки, концерти, клубні об'єднання – були невід'ємною частиною української готичної сцени. Вони підтримували вогонь субкультури між великими подіями, давали старт молодим гуртам і забезпечували регіональну різноманітність. Хоч комусь могли здаватися "провінційними", саме ці низові рухи створили міцний фундамент: аудиторію, яка розуміла і любила готику.

Стилістична мапа української готики: жанри та гурти

Українська готична сцена охоплювала широке розмаїття жанрів – від похмурого металу до електронних експериментів. Нижче представлена стисло стилістична мапа з ключовими гуртами і особливостями:

• Doom-Gothic / Gothic Metal. Один з найпотужніших сегментів сцени, що поєднує важкий дум-метал зі готичною атмосферою. Приклади: Полинове Поле (Lviv) – симфонічний дум з етно-

нотками, Grim Faith (Kyiv) – готик-дум із чоловічим гроулом та жіночим вокалом, Mournful Gust (Кривий Ріг) – традиційний дум/готик з альбомами на європейських лейблах. Ці гурти зазвичай видавали альбоми обмеженими тиражами CD (часто на українських чи російських метал-лейблах) і підтримували DIY-дух. Їх тексти – про трагізм кохання, смерть і фатум, а звучання – монументально-меланхолійне, зі струнними клавішними аранжуваннями.

• Sympho-Gothic Metal. Відгалуження готичного металу з симфонічними елементами, найчастіше з жіночим сопрано. Українська сцена дала кілька яскравих колективів: Inferno (Kyiv) – вплив Nightwish, епічні клавішні; Mysterya (Kyiv) – альбом "Symbiont" поєднав heavy-риф і оперний спів; I Miss My Death (Kyiv) – оркестровий gothic/doom, що вирізнявся театральними концертами (їх дебютний альбом In Memories вийшов 2014 на Metal Scrap Records, офіційно). Ці гурти часто виступали на фестивалях і мали професійні записи, частина доступна на стримінгах та Bandcamp (статус напів-офіційний, але з якісним продакшном).

• Gothic Rock / Post-punk Revival. Класичний готичний рок в українській інтерпретації – нішева але важлива ланка. The Nightchild – найпослідовніший представник стилю: їхня музика натхненна британською готикою 80-х (The Cure, Sisters of Mercy), з характерним басом і драм-машиною на ім'я Mr. Loopen'. The Nightchild випустили низку альбомів у 2000–2010-х (усі DIY, викладені

для фрі-доступу), переїхали з Донецька до Чернігова і залишаються активними.

Новіша хвиля: Old Cat's Drama (Kyiv) – з 2011 року творять меланхолійний гот-рок з елементами постпанку; рекомендується їх сингл "Crystal Signals" (2016) як одна з найвідоміших композицій гурту. Gentle Ropes (Kyiv) – проект Сержа Кости, який стартував 2017-го і злив воєдино готик-рок, мінімал-синт і shoegaze. Їх дебютний альбом «Rose Wine & Gallows» (2017) вийшов на берлінському лейблі Black Verb Records – рідкісний випадок, коли український пост-панк/готик проект підписав іноземний незалежний лейбл.

Другий реліз, EP «Consolation» (2018), гурт виклав на Bandcamp – показово, що багато сучасних виконавців обирають цифрові платформи для дистрибуції. У звучанні Gentle Ropes критики відзначають мелодійність і готичний настрій, занурені в глибокий реверберацийний простір синтезаторів. Загалом, український готик-рок не був масовим, але залишався частиною глобального руху, наслідуючи світові тенденції і часом випереджаючи їх у креативності.

• Deathrock / Batcave. Найандеграундніший сегмент сцени, що відсилає до панківського коріння готики. У Києві існував унікальний проект batcave 13 – спочатку задуманий як жартівливий "фейк" неначе культового гурту 80-х, він переріс у реальний колектив. Засновник Sean Deigh (Soulmaster) створив навколо batcave 13 цілу міфологію шаманізму і темного культу; згодом до нього приєдналися гітарист Divuar та клавішник Vlad. Їх виступи – це експериментальний готик-рок

із шумними ефектами, шаманськими заклинаннями і естетикою справжнього лондонського Batcave-клубу. Від batcave 13 пішли й інші проекти: дарквейв-дует Taciturnum, готик-метал бенд Gloomy Friday (з EP "Automatic Sublimation"), а клавішник Vlad Suppish надалі впроваджує синтезатори замість гітар у своїх експериментах. На локальному рівні популярними були і death-rock-вечірки: діджей Christian Emerald та інші проводили сет-листи з 45 Grave, Alien Sex Fiend, 13th Chime тощо, підтримуючи постпанк-ренесанс у колах столичної молоді (особливо в 2010-х).

• Darkwave / EBM / Industrial. Електронна складова української готики представлена дуже яскраво. Dust Heaven, Ginger Snap5 вже згадувалися – це піонери EBM. Також значимим був проект Dirty Bird 13 (Київ) – harsh EBM з провокаційною іміджевістю. У Харкові діяла формація Цукор Біла Смерть (екс-

учасники гурту Piper SE), яка поєднувала power-noise і готичний відеоарт. Holocoder – російський aggrotech/industrial, часто гостював в Україні і мав фан-базу серед київських кіберготів (виступав на фестивалі 2013). У Києві та Одесі з'явилися власні кібергот-спільноти, чиї танцювальні заходи (під стилі future-pop, TBM, aggrotech) проходили у клубах (серія "Technoir Night" у Києві). Важливим чинником розвитку електронної сцени були компіляції від UGP: лейбл Tridens Records у 2003–2007 рр. випустив кілька CD, де поруч із рок-гуртами йшли треки електронників. Зокрема, ремікс КОМУ ВНИЗ – "Marle's Fire (Tryzub mix)" відкривав збірку «Українська Готика Vol. I», і це символічно поєднало покоління гітарної та електронної готики на одному диску. Більшість електронних проектів поширювали музику онлайн (MySpace,), тож багато релізів мали статус digital self-release або виходили на закордонних net-лейблах (так Ginger Snap5 видавалися на російському Synthematik). Тематика дарквейву/EBM – технофутуризм, особисті переживання в урбаністичному світі, іноді соціальна сатира. До речі, піджанр "етно-індастріал" теж отримав розвиток: гурт FKD (Fornication Kill Destroy) експериментував з поєднанням важкого електро та українського народного співу, а проект Slow Deep з Дніпра додавав козацькі мотиви на тлі martial industrial біту.

• Gothic Folk / Neoclassical. Окрема гілка, що тяжіє до акустичного звучання і неоромантики. Окрім вже згаданого Flëur, варто назвати кілька гуртів, як от Durch Heer und Kraft (неофолк, Київ). Вплив готичної естетики на фолк-сцену проявився і через фестивалі: на ту ж «Чорну Раду» нерідко запрошували середньовічні гурти чи виконавців на зразок Оркестр Янки Козир (фолк-дарк-кабаре). Їхня присутність підкреслювала, що готична сцена – це не тільки рок і електроніка, а й ширше культурне явище з інтересом до історії, міфів і класичного мистецтва.

За період 1990–2017 українська готична сцена пройшла шлях від розрізнених гуртів-ентузіастів до масштабної субкультури з власними фестивалями, виданнями і міжнародними зв'язками. Ключові гурти – такі як КОМУ ВНИЗ, Вій, Flëur, The Nightchild, Полинове Поле та багато інших – не лише випустили альбоми і пісні, а й створили навколо себе

творчі кола. Їхня музика і образи вплинули на формування світогляду цілої генерації готичної молоді. Теми смутку, містики, пошуку себе, що лунали в піснях, резонували у серцях слухачів. Субкультура проявила себе і зовні: в чорному вбранні, в антуражі тематичних заходів, в літературних уподобаннях (твори Едгара По, Говарда Лавкрафта, брати Стругацькі – усе це цитувалося і обговорювалося в колі готів).

Важливо, що українська сцена завжди зберігала власну ідентичність. Як зазначав один з музичних оглядачів, українські гурти вклали в готику свій національний колорит – "темно-романтичний імідж з українським кодом ДНК", балансуючи між європейськими впливами та рідною культурою. Прикладом є КОМУ ВНИЗ: їх пісні на вірші Тараса Шевченка ("Суботів") стали гімнами, де готична музика поєдналася з українською історичною пам'яттю. З іншого боку, сцена була відкритою до світу – фестиваль "Діти Ночі" щороку демонстрував, що українські готи крокують в ногу з міжнародною спільнотою, запрошуючи зірок світового рівня і обмінюючись досвідом.

На сьогодні багато ветеранів сцени продовжують творчість, з'являються і нові виконавці, для яких напрацювання попередників є натхненням. Українська готична сцена, пройшовши через зміни і випробування, лишила по собі багату спадщину – десятки альбомів, фензинів, фотоархівів, а головне – згуртовану спільноту людей, об'єднаних любов'ю до "темної, глибокої, пронизливої музики", яка «передає меланхолію та екзистенційну драму, але дарує відчуття краси у мороці». Це явище стало невід'ємною частиною сучасної української культурної мозаїки.